

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

05. Σχόλια για την ανθολογία ομιλιών (05. Suttanipāta-
aṭṭhakathā)

5. Το κεφάλαιο για την οδό προς το υπερπέραν
(5. Pārāyanavaggo)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

05. Σχόλια για την ανθολογία ομιλιών

5. Pārāyanavaggo

Vatthugāthāvaṇṇanā

983. Kosalānaṃ purā rammāti pārāyanavaggassa vatthugāthā. Tāsaṃ uppatti - atīte kira bārāṇasivāsī eko rukkhavaḍḍhakī sake ācariyake adutiyo, tassa soḷasa sissā, ekamekassa sahaṣsaṃ antevāsikā. Evaṃ te sattarasādhikasoḷasasahassā ācariyantevāsino sabbepi bārāṇasiṃ upanissāya jīvikaṃ kappentā pabbatasamīpaṃ gantvā rukke gahetvā tattheva nānāpāsādavikatiyo niṭṭhāpetvā kullaṃ bandhitvā gaṅgāya bārāṇasiṃ ānetvā sace rājā atthiko hoti, rañño, ekabhūmikaṃ vā...pe... sattabhūmikaṃ vā pāsādaṃ yojetvā denti. No ce, aññesampi vikiṇitvā puttadāraṃ posenti. Atha nesaṃ ekadivaṣaṃ ācariyo “na sakkā vaḍḍhakikammena niccaṃ jīvikaṃ kappetuṃ, dukkarañhi jarākāle etaṃ kamma”nti cintetvā antevāsike āmantesi - “tātā, udumbarādayo, appasārarukkhe ānethā”ti. Te “sādhū”ti paṭissuṇitvā ānayaṃsu. So tehi kaṭṭhasakuṇaṃ katvā tassa abbhantaraṃ pavisitvā yantaṃ pūresi. Kaṭṭhasakuṇo supaṇṇarājā viya ākāsaṃ laṅghitvā vanassa upari caritvā antevāsīnaṃ purato oruhi. Atha ācariyo sisse āha - “tātā, īdisāni kaṭṭhavāhanāni katvā sakkā sakalajambudīpe rajjaṃ gahetuṃ, tumhepi, tātā, etāni karoṭha, rajjaṃ gahetvā jīvissāma, dukkhaṃ vaḍḍhakisippena jīvitvā”nti. Te tathā katvā ācariyassa paṭivedesuṃ. Tato ne ācariyo āha - “katamaṃ, tātā, rajjaṃ gaṇhāmā”ti? “Bārāṇasirajjaṃ ācariyā”ti. “Alaṃ, tātā, mā etaṃ rucci, mayaṇhi taṃ gahetvāpi ‘vaḍḍhakirājā vaḍḍhakiyuvarājā’ti vaḍḍhakivādā na muccissāma, mahanto jambudīpo, aññattha gacchāmā”ti.

Tato saputtadārā kaṭṭhavāhanāni, abhiruhitvā sajjāvudhā hutvā himavantābhimukhā gantvā himavati aññataraṃ nagaraṃ pavisitvā rañño nivesaneyeva paccuṭṭhahaṃsu. Te tattha rajjaṃ gahetvā ācariyaṃ rajje abhisiñciṃsu. So “kaṭṭhavāhano rājā”ti pākaṭo ahosi. Tampi nagaraṃ tena gahitattā “kaṭṭhavāhananagara”ntveva nāmaṃ labhi, tathā sakalaraṭṭhampi. Kaṭṭhavāhano rājā dhammiko ahosi, tathā yuvarājā amaccaṭṭhānesu ca ṭhapitā soḷasa sissā. Taṃ raṭṭhaṃ raññā catūhi saṅgahavatthūhi saṅgayhamānaṃ ativiya iddhaṃ phītaṃ nirupaddavañca ahosi. Nāgarā jānapadā rājānañca rājaparisañca ativiya mamāyiṃsu “bhaddako no rājā laddho, bhaddikā rājaparisā”ti.

Athekadivaṣaṃ majjhimadesato vāṇijā bhaṇḍaṃ gahetvā kaṭṭhavāhananagaraṃ āgamaṃsu paṇṇākārañca gahetvā rājānaṃ passiṃsu. Rājā “kuto āgatattā”ti sabbam pucchi. “Bārāṇasito devā”ti. So tattha sabbam pavattiṃ pucchitvā - “tumhākaṃ raññā saddhiṃ mama mittabhāvaṃ karoṭhā”ti āha. Te “sādhū”ti sampatiṇciṃsu. So tesam paribbayaṃ datvā gamanakāle sampatte puna ādarena vatvā vissajjesi. Te bārāṇasiṃ gantvā tassa rañño ārocesuṃ. Rājā “kaṭṭhavāhanaraṭṭhā āgatānaṃ vāṇijakānaṃ ajjatagge suṅkaṃ muñcāmī”ti bheriṃ carāpetvā “atthu me kaṭṭhavāhano mitto”ti dvepi adiṭṭhamittā ahesuṃ. Kaṭṭhavāhanopi ca sakanagare bheriṃ carāpesi - “ajjatagge bārāṇasito āgatānaṃ

vāṇijakānaṃ suṅkaṃ muñcāmi, paribbayo ca nesaṃ dātabbo”ti. Tato bārāṇasirājā kaṭṭhavāhanassa lekhaṃ pesesi “sace tasmim janapade daṭṭhuṃ vā sotuṃ vā araharūpaṃ kiñci acchariyaṃ uppajjati, amhepi dakkhāpetu ca sāvetu cā”ti. Sopissa tatheva paṭilekhaṃ pesesi. Evaṃ tesāṃ katikaṃ katvā vasantānaṃ kadāci kaṭṭhavāhanassa atimahagghā accantasukhumā kambalā uppajjimsu bālasūriyarasmisadisā vaṇṇena. Te disvā rājā “mama sahāyassa pesemī”ti dantakārehi aṭṭha dantakaraṇḍake likhāpetvā tesu karaṇḍakesu te kambale pakkhipitvā lākhācariyehi bahi lākhāgoḷakasadise kārāpetvā aṭṭhapi lākhāgoḷake samugge pakkhipitvā vatthena veṭhetvā rājamuddikāya lañchetvā “bārāṇasirañño dethā”ti amacce pesesi. Lekhañca adāsi “ayaṃ paṇṇākāro nagaramajjhe amaccaparivutena pekkhitabbo”ti.

Te gantvā bārāṇasirañño adaṃsu. So lekhaṃ vācetvā amacce sannipātetvā nagaramajjhe rājaṅgaṇe lañchanaṃ bhinditvā paliveṭhanaṃ apanetvā samuggaṃ vivaritvā aṭṭha lākhāgoḷake disvā “mama sahāyo lākhāgoḷakehi kīḷanakabālakānaṃ viya mayhaṃ lākhāgoḷake pesesī”ti maṅku hutvā ekaṃ lākhāgoḷakaṃ attano nisinnāsane pahari. Tāvadeva lākhā paripati, dantakaraṇḍako vivaraṃ datvā dvebhāgo ahosi. So abbhantare kambalaṃ disvā itarepi vivari sabbattha tatheva ahosi. Ekameko kambalo dīghato soḷasahattho vitthārato aṭṭhahattho. Pasārite kambale rājaṅgaṇaṃ sūriyappabhāya obhāsitamiva ahosi. Taṃ disvā mahājano aṅguliyo vidhuni, celukkhepañca akāsi, “amhākaṃ rañño adiṭṭhasahāyo kaṭṭhavāhanarājā evarūpaṃ paṇṇākāraṃ pesesi, yuttaṃ evarūpaṃ mittam kātu”nti attamano ahosi. Rājā vohārike pakkosāpetvā ekamekaṃ kambalaṃ agghāpesi, sabbepi anagghā ahesuṃ. Tato cintesi - “pacchā pesentena paṭhamam pesitapaṇṇākārato atirekaṃ pesetuṃ vaṭṭati, sahāyena ca me anaggho paṇṇākāro pesito, kiṃ nu, kho, ahaṃ sahāyassa peseyya”nti? Tena ca samayena kassapo bhagavā uppajjitvā bārāṇasiyaṃ viharati. Atha rañño etadahosi - “vatthuttayaratanato aññaṃ uttamaratanam natthi, handāhaṃ vatthuttayaratanassa uppanabhāvaṃ sahāyassa pesemī”ti. So -

“Buddho loke samuppanno, hitāya sabbapāṇinaṃ;
Dhammo loke samuppanno, sukhāya sabbapāṇinaṃ;
Saṅgho loke samuppanno, puññakkhettaṃ anuttara”nti. -

Imaṃ gāthaṃ, yāva arahattaṃ, tāva ekabhikkhusa paṭipattiñca suvaṇṇapaṭṭe jātihiṅgulakena likhāpetvā sattaratanamaye samugge pakkhipitvā taṃ samuggaṃ maṇimaye samugge, maṇimayaṃ masāragallamaye, masāragallamayaṃ lohitaṅgamaye, lohitaṅgamayaṃ suvaṇṇamaye, suvaṇṇamayaṃ rajatamaye, rajatamayaṃ dantamaye, dantamayaṃ sāramaye, sāramayaṃ samuggaṃ peḷāya pakkhipitvā peḷam dussena veṭhetvā lañchetvā mattavaravāraṇaṃ sovaṇṇaddhajaṃ sovaṇṇālaṅkāra hemajālasañchannaṃ kāretvā tassupari pallaṅkaṃ paññāpetvā pallaṅke peḷam āropetvā setacchattena dhāriyamānena sabbagandhapupphādīhi pūjāya kariyamānāya sabbatālāvacarehi thutisatāni gāyamānehi yāva attano rajjasīmā, tāva maggaṃ alaṅkārapetvā sayameva nesi. Tatra ca ṭhatvā sāmantarājūnaṃ paṇṇākāraṃ pesesi - “evaṃ sakkarontehi ayaṃ paṇṇākāro pesetabbo”ti. Taṃ sutvā te te rājāno paṭimaggam āgantvā yāva kaṭṭhavāhanassa rajjasīmā, tāva nayimsu.

Kaṭṭhavāhanopi sutvā paṭimaggam āgantvā tatheva pūjento nagaram pavesetvā amacce ca nāgare ca sannipātāpetvā rājaṅgaṇe paliveṭhanadussam apantvā peḷam vivaritvā peḷāya samuggam passitvā anupubbena sabbasamugge vivaritvā suvaṇṇapaṭṭe lekham passitvā “kappasatasahashehi atidullabham mama sahāyo paṇṇākāratanam pesesī”ti attamano hutvā “asutapubbam vata suṇimhā ‘buddho loke uppanno’ti, yaṃnūnāham gantvā buddhañca passeyyam dhammañca suṇeyya”nti cintetvā amacce āmantesi - “buddhadhammasaṅgharatanāni kira loke uppannāni, kiṃ kātabbam maññathā”ti. Te āhaṃsu - “idheva tumhe, mahārāja, hotha, mayam gantvā pavattim jānissāmā”ti.

Tato soḷasasahassaparivārā soḷasa amaccā rājānam abhivādetvā “yadi buddho loke uppanno puna dassanam natthi, yadi na uppanno, āgamissāmā”ti niggaṭṭā. Rañño pana bhāgineyyo pacchā rājānam vanditvā “ahampi gacchāmī”ti āha. Tāta, tvaṃ tattha buddhuppādam ṇatvā puna āgantvā mama ārocehīti. So “sādhū”ti sampāṭicchitvā agamāsi. Te sabbepi sabbattha ekarattivāsena gantvā bārāṇasim pattā. Asampattesveva ca tesu bhagavā parinibbāyi. Te “ko buddho, kuhiṃ buddho”ti sakalavihāram āhiṇḍantā sammukhasāvake disvā pucchiṃsu. Te nesam “buddho parinibbuto”ti ācikkhiṃsu. Te “aho dūraddhānam āgantvā dassanamattampi na labhimhā”ti paridevamānā “kiṃ, bhante, koci bhagavatā dinnaovādo atthi”ti pucchiṃsu. Āma, upāsakā atthi, saraṇattaye paṭiṭṭhātabbam, pañcasīlāni samādātabbāni, aṭṭhaṅgasamannāgato uposatho upavasitabbo, dānam dātabbam, pabbajitabbanti. Te sutvā tam bhāgineyyam amaccam ṭhapetvā sabbe pabbajiṃsu. Bhāgineyyo paribhogadhātuṃ gahetvā kaṭṭhavāhanaraṭṭhābhimukho pakkāmi. Paribhogadhātu nāma bodhirukkhapattacīvarādīni. Ayam pana bhagavato dhammakaraṇam dhammadharam vinayadharamekaṃ therāñca gahetvā pakkāmi, anupubbena ca nagaram gantvā “buddho loke uppanno ca parinibbuto cā”ti rañño āroceṭvā bhagavatā dinnovādam ācikkhi. Rājā theram upasaṅkamitvā dhammam sutvā vihāram kārāpetvā cetiyam paṭiṭṭhāpetvā bodhirukkham ropetvā saraṇattaye pañcasu ca niccasīlesu paṭiṭṭhāya aṭṭhaṅgupetaṃ uposatham upavasanto dānādīni dento yāvatāyukam ṭhatvā kāmāvacaradevaloke nibbatti. Tepi soḷasasahassā pabbajitvā puthujjanakālakiriyaṃ katvā tasseva rañño parivārā sampajjiṃsu.

Te ekaṃ buddhantaram devaloke khepetvā amhākaṃ bhagavati anuppanneyeva devalokato cavitvā ācariyo pasenadirañño pitu purohitassa putto jāto nāmena “bāvarī”ti, tīhi mahāpurisalakkhaṇehi samannāgato tiṇṇam vedānam pārāgū, pituno ca accayena purohitaṭṭhāne aṭṭhāsi. Avasesāpi soḷasādhikasohasasahassā tattheva sāvatthiyā brāhmaṇakule nibbattā. Tesu soḷasa jeṭṭhantevāsino bāvarissa santike sippam uggaheṣum, itare soḷasasahassā tesameva santiketi evam te punapi sabbe samāgacchiṃsu. Mahākosalarājāpi kālamakāsi, tato pasenadiṃ rajje abhisiṅciṃsu. Bāvarī tassāpi purohito ahosi. Rājā pitarā dinnañca aññañca bhogaṃ bāvarissa adāsi. So hi daharakāle tasseva santike sippam uggaheṣi. Tato bāvarī rañño ārocesi - “pabbajissāmham, mahārājā”ti. “Ācariya, tumhesu ṭhitesu mama pitā ṭhito viya hoti, mā pabbajitthā”ti. “Alam, mahārāja, pabbajissāmī”ti. Rājā vāretum asakkonto “sāyam pātam mama dassanaṭṭhāne rājuyyāne pabbajathā”ti yāci. Ācariyo soḷasasahassaparivārehi soḷasahi sissehi saddhiṃ tāpasapabbajam pabbajitvā rājuyyāne vasi, rājā catūhi paccayehi upaṭṭhahati. Sāyam pātañcassa upaṭṭhānam gacchati.

Athekadivasam antevāsino ācariyam āhamṣu - “nagarasamīpe vāso nāma mahāpalibodho, vijanasampātāṃ ācariya okāsaṃ gacchāma, pantasenāsanavāso nāma bahūpakāro pabbajitāna”nti. Ācariyo “sādhū”ti sampāṭicchitvā rañño ārocesi. Rājā tikkhattum vāretvā vāretum asakkonto dvesatasahassāni kahāpaṇāni datvā dve amacce āṇāpesi “yattha isigaṇo vāsaṃ icchatī, tattha assamaṃ katvā dethā”ti. Tato ācariyo soḷasādhikasōḷasasahassajaṭṭilaparivuto amaccehi anuggahamāno uttarajanapadā dakkhiṇajanapadābhīmukho agamāsi. Tamatthaṃ gahetvā āyasmā ānando saṅgītikāle pārāyanavaggassa nidānaṃ āropento imā gāthāyo abhāsi.

Tattha kosalānaṃ purāti kosalaratṭhassa nagarā, sāvatthitoti vuttaṃ hoti. Ākiñcaññanti akiñcanabhāvaṃ, pariggahūpakaraṇavivekanti vuttaṃ hoti.

984. So assakassa visaye, aḷakassa samāsaneti so brāhmaṇo assakassa ca aḷakassa cāti dvinnampi rājūnaṃ samāsanne visaye āsanne ratṭhe, dvinnampi ratṭhānaṃ majjheti adhippāyo. Godhāvarī kūleti godhāvariyaṃ nadiyaṃ kūle. Yattha godhāvarī dvidhā bhijjitvā tiyojanappamaṇaṃ antaradīpamakāsi sabbamaṃ kapiṭṭhavanasañchannaṃ, yattha pubbesarabhaṅgādayo vaṣiṃsu, tasmīṃ deseti adhippāyo. So kira taṃ padesaṃ disvā “ayaṃ pubbasamaṇālayo pabbajitasārūpa”nti amaccānaṃ nivedesi. Amaccā bhūmiggahaṇatthaṃ assakarañño satasahassaṃ, aḷakarañño satasahassaṃ adaṃsu. Te tañca padesaṃ aññañca dviyojanamattanti sabbampi pañcayojanamattaṃ padesaṃ adaṃsu. Tesam kira rajjasīmantare so padeso hoti. Amaccā tattha assamaṃ kāretvā sāvatthito ca aññaṃ dhanam āharāpetvā gocaragāmaṃ niveasetvā agamaṃsu. Uñche na ca phalena cāti uñchācariyāya ca vanamūlaphalena ca. Tasmā vuttaṃ “tasseva upanissāya, gāmo ca vipulo ahū”ti.

985. Tattha tassāti tassa godhāvarīkūlassa, tassa vā brāhmaṇassa upayogatthe cetam sāmivacanaṃ, taṃ upanissāyāti attho. Tato jātena āyena, mahāyaññaṃ makappayīti tasmīṃ gāme kasikammādinā satasahassaṃ āyo uppajji, taṃ gahetvā kuṭumbikā rañño assakassa santikaṃ agamaṃsu “sādiyatu devo āya”nti. So “nāhaṃ sādiyāmi, ācariyasēva upanethā”ti āha. Ācariyopi taṃ attano aggahetvā dānayaññaṃ akappayī. Evaṃ so saṃvacchare saṃvacchare dānamadāsi.

986. Mahāyaññanti gāthāyattho - so evaṃ saṃvacchare saṃvacchare dānayaññaṃ yajanto ekasmiṃ saṃvacchare taṃ mahāyaññaṃ yajitvā tato gāmā nikkhamma puna pāvisi assamaṃ. Pavittṭho ca paṇṇasālaṃ pavisitvā “sutṭhu dinna”nti dānaṃ anumajjanto nisīdi. Evaṃ tasmīṃ paṭipavittṭhamhi taruṇāya brāhmaṇiyā ghare kammaṃ akātukāmāya “eso, brāhmaṇa, bāvarī godhāvarītīre anusamvaccharam satasahassaṃ vissajjeti, gaccha tato pañcasatāni yācitvā dāsiṃ me ānehī”ti pesito añño āgañchi brāhmaṇoti.

987-988. Ugghaṭṭapādoti maggagamanena ghaṭṭapādalo, paṇhikāya vā paṇhikaṃ, gopphakena vā gopphakaṃ, jaṇṇukena vā jaṇṇukaṃ āhacca ghaṭṭapādo. Sukhañca kusalaṃ pucchīti sukhañca kusalañca pucchi “kacci te, brāhmaṇa, sukhaṃ, kacci kusala”nti.

989-991. Anujānāhīti anumaññāhi saddahāhi. Sattadhāti sattavidhena. Abhisankharitvāti gomayavanapupphakusatiṇādīni ādāya sīghaṃ sīghaṃ bāvarissa assamadvāraṃ gantvā gomayena bhūmiṃ upalimpitvā pupphāni vikiritvā tiṇāni santharitvā vāmapādaṃ kamaṇḍalūdakena dhovitvā sattapādamattaṃ gantvā attano pādalo parāmasanto evarūpaṃ kuhanam katvāti vuttaṃ hoti. Bheravaṃ so

akittayīti bhayajanakaṃ vacanaṃ akittayi, “sace me yācamānassā”ti imaṃ gāthamabhāsīti adhippāyo. Dukkhitoti domanassajāto.

992-994. Ussussatīti tassa taṃ vacanaṃ kadāci saccaṃ bhaveyyāti maññaṃ māno sussati. Devatāti assame adhivatthā devatā eva. Muddhani muddhapāte vāti muddhe vā muddhapāte vā.

995-996. Bhotī carahi jānātīti bhotī ce jānāti. Muddhādhipātañcāti muddhapātañca. Ñāṇametthāti ñāṇaṃ me ettha.

998. Purāti ekūnatimsavassavayakāle. Bāvaribrāhmaṇe pana godhāvarītīre vasamāne aṭṭhannaṃ vassānaṃ accayena buddho loke udapādi. Apaccoti anuvaṃso.

999. Sabbābhiññābalappattoti sabbābhiññāya balappatto, sabbā vā abhiññāyo ca balāni ca patto. Vimuttoti ārammaṇaṃ katvā pavattiyā vimuttacitto.

1001-1003. Sokassāti soko assa. Pahūtapaññoti mahāpañño. Varabhūrimedhasoti uttamavipulapañño bhūte abhiratavarapañño vā. Vidhuroti vigatadhuro, appaṭimoti vuttaṃ hoti.

1004-1009. Mantapārageti vedapārage. Passavhoti passatha ajānatanti ajānantānaṃ. Lakkhaṇāti lakkhaṇāni. Byākkhātāti kathitāni, vitthāritānīti vuttaṃ hoti. Samattāti samattāni, paripuṇṇānīti vuttaṃ hoti. Dhammena manusāsātīti dhammena anusāsati.

1011. Jātiṃ gottañca lakkhaṇanti “kīva ciraṃ jāto”ti mama jātiñca gottañca lakkhaṇaṃ. Mante sisseti mayā paricitavede ca mama sisse ca. Manasāyeva pucchathāti ime satta pañhe citteneva pucchatha.

1013-1018. Tissametteyyoti ekoyeva esa nāmagottavasena vutto. Dubhayoti ubho. Paccekagaṇinoti visuṃ visuṃ gaṇavanto. Pubbavāsanavāsītāti pubbe kassapassa bhagavato sāsane pabbajitvā. Gatapaccāgatavattapuññavāsanāya vāsītacittā. Puramāhissatinti māhissatināmikaṃ puraṃ, nagaranti vuttaṃ hoti. Tañca nagaraṃ pavitṭhāti adhippāyo, evaṃ sabbattha. Gonaddhanti godhapurassa nāmaṃ. Vanasavhayanti pavananagaraṃ vuccati, “vanasāvatthi”nti eke. Evaṃ vanasāvatthito kosambiṃ, kosambito ca sāketam anuppattānaṃ kira tesam soḷasannaṃ jaṭilānaṃ chayojanamattā parisā ahosi.

1019. Atha bhagavā “bāvarissa jaṭilā mahājanaṃ saṃvaḍḍhentā āgacchanti, na ca tāva nesaṃ indriyāni paripākaṃ gacchanti, nāpi ayaṃ deso sappāyo, magadhakhetta pana tesam pāsāṇakacetiyaṃ sappāyaṃ. Tatra hi mayi dhammaṃ desente mahājanassa dhammābhisamayo bhavissati, sabbanagarāni ca pavisitvā āgacchantā bahutarena janena āgamissantī”ti bhikkhusaṅghaparivuto sāvattitho rājagahābhimukho agamāsi. Tepi jaṭilā sāvattithiṃ āgantvā vihāraṃ pavisitvā “ko buddho, kuhiṃ buddho”ti vicinantā gandhakuṭimūlaṃ gantvā bhagavato padanikkhepaṃ disvā “rattassa hi ukkuṭikaṃ padaṃ bhave...pe... vivaṭṭacchadassa idamīdisaṃ pada”nti “sabbaññu buddho”ti niṭṭhaṃ gatā. Bhagavāpi anupubbena setabyakapilavatthuādīni nagarāni pavisitvā mahājanaṃ saṃvaḍḍhento pāsāṇakacetiyaṃ gato. Jaṭilāpi tāvadeva sāvattitho nikkhamitvā sabbāni tāni nagarāni pavisitvā pāsāṇakacetiyaṃ eva agamaṃsu. Tena vuttaṃ “kosambiñcāpi sāketam, sāvattithiñca puruttamaṃ. Setabyaṃ kapilavatthu”ntiādi.

1020. Tattha māgadhaṃ puranti magadhapuraṃ rājagahanti adhippāyo. Pāsāṇakaṃ cetiyanti mahato pāsāṇassa upari pubbe devaṭṭhānaṃ ahosi. Uppanne pana bhagavati vihāro jāto. So teneva purimavohārena “pāsāṇakaṃ cetiya”nti vuccati.

1021. Tasitovudakanti te hi jaṭilā vegasā bhagavantaṃ anubandhamānā sāyaṃ gatamaggaṃ pāto, pāto gatamaggañca sāyaṃ gacchantā “ettha bhagavā”ti sutvā ativiya pītipāmojjajātā taṃ cetiyaṃ abhiruhiṃsu. Tena vuttaṃ “turitā pabbatamāruhu”nti.

1024. Ekamantaṃ ṭhito haṭṭhoti tasmiṃ pāsāṇake cetiye sakkena māpitamahāmaṇḍape nisinnaṃ bhagavantaṃ disvā “kacci isayo khamanīya”ntiādinā nayena bhagavatā paṭisammodanīye kate “khamanīyaṃ bho gotamā”tiādīhi sayampi paṭisanthāraṃ katvā ajito jeṭṭhantevāsī ekamantaṃ ṭhito haṭṭhacitto hutvā manopañhe pucchi.

1025. Tattha ādissāti “kativasso”ti evaṃ uddissa. Jammananti “amhākaṃ ācariyassa jātiṃ brūhi”ti pucchati. Pāraminti niṭṭhāgamaṇaṃ.

1026-1027. Vīsaṃ vassasatanti vīsativassādhikaṃ vassasataṃ. Lakkhaṇeti mahāpurisalakkhaṇe. Etasmiṃ ito paresu ca itihāsādīsu anavayoti adhippāyo parapadaṃ vā ānetvā tesu pāramiṃ gatoti yojetabbaṃ. Pañcasatāni vācetiṭi pakatīalasadummedhamāṇavakānaṃ pañcasatāni sayaṃ mante vāceti. Sadhammeti eke brāhmaṇadhamme, tevijjake pāvacaṇeti vuttaṃ hoti.

1028. Lakkhaṇānaṃ pavicayanti lakkhaṇānaṃ vitthāraṃ, “katamāni tānissa gatte tīṇi lakkhaṇāni”ti pucchati.

1030-1031. Pucchañhīti pucchamānaṃ kametaṃ paṭibhāsati devādīsu kaṃ puggalaṃ etaṃ pañhavacanaṃ paṭibhāsati.

1032-1033. Evaṃ brāhmaṇo pañcannaṃ pañhānaṃ veyyākaraṇaṃ sutvā avasese dve pucchanto “muddhaṃ muddhādhīpātāñcā”ti āha. Athassa bhagavā te byākaronto “avijjā muddhā”ti gāthamāha. Tattha yasmā catūsu saccesu aññāṇabhūtā avijjā saṃsārassa sīsaṃ, tasmā “avijjā muddhā”ti āha. Yasmā ca arahattamaggavijjā attanā saha jātehi saddhāsatisamādhikattukamyatāchanda vīriyehi samannāgatā indriyānaṃ ekarasaṭṭhabhāvamupagatattā taṃ muddhaṃ adhipātesi, tasmā “dhijjā muddhādhīpātīni”tiādimāha.

1034-1038. Tato vedena mahatāti atha imaṃ pañhaveyyākaraṇaṃ sutvā uppannāya mahāpītiyā santhambhitvā alīnabhāvaṃ, kāyacittānaṃ udaggaṃ patvāti attho. Patitvā ca “bāvarī”ti imaṃ gāthamāha. Atha naṃ anukampamāno bhagavā “sukhito”ti gāthamāha. Vatvā ca “bāvarissa cā”ti sabbaññupavāraṇaṃ pavāresi. Tattha sabbesanti anavasesānaṃ soḷasasahassānaṃ. Tattha pucchi tathāgatanti tattha pāsāṇake cetiye, tattha vā parisāya, tesu vā pavāritesu ajito paṭhamam pañhaṃ pucchīti. Sesam sabbagāthāsu pākāṭamevāti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya vatthugāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Ajitasuttavaṇṇanā

1039. Tasmim̐ pana pañhe nivutoti paṭicchādito. Kissābhilepanaṃ brūsīti kiṃ assa lokassa abhilepanaṃ vadesi.

1040. Vevicchā pamādā nappakāsati macchariyahetu ca pamādahetu ca nappakāsati. Macchariyaṃ hissa dānādiguṇehi pakāsituṃ na deti, pamādo sīlādīhi. Jappābhilepananti taṇhā assa lokassa makkaṭalepo viya makkaṭassa abhilepanaṃ. Dukkanti jātīdikaṃ dukkhaṃ.

1041. Savanti sabbadhi sotāti sabbesu rūpādiāyatanesu taṇhādikā sotā sandanti. Kiṃ nivāraṇanti tesāṃ kiṃ āvaraṇaṃ kā rakkhāti? Saṃvaraṃ brūhīti taṃ tesāṃ nivāraṇasaṅkhātāṃ saṃvaraṃ brūhi. Etena sāvasesappahānaṃ pucchati. Kena sotā pidhiyyareti kena dhammena ete sotā pidhiyyanti pacchijjanti. Etena anavasesappahānaṃ pucchati.

1042. Sati tesāṃ nivāraṇanti vipassanāyuttā. Kusalānaṃ dhammānaṃ gatiyo samannesamānā sati tesāṃ sotānaṃ nivāraṇaṃ. Sotānaṃ saṃvaraṃ brūmīti tamevāhaṃ satiṃ sotānaṃ saṃvaraṃ brūmīti adhippāyo. Paññāyete pidhiyyareti rūpādīsu pana aniccatādipaṭivedhasādhikāya maggapaññāya ete sotā sabbaso pidhiyyantīti.

1043. Paññā cevāti pañhagāthāya, yā cāyaṃ tayā vuttā paññā yā ca sati, yañca tadavasesaṃ nāmarūpaṃ, etaṃ sabbampi kattha nirujjhati, etaṃ me pañhaṃ puṭṭho brūhīti evaṃ saṅkhepattho veditabbo.

1044. Vissajjanagāthāya panassa yasmā paññāsatiyo nāmeneva saṅgahaṃ gacchanti, tasmā tā visuṃ na vuttā. Ayamettha saṅkhepattho - yaṃ maṃ tvaṃ, ajita, etaṃ pañhaṃ apucchi “katthetaṃ uparujjhatī”ti, taṃ te yattha nāmañca rūpañca asesāṃ uparujjhati, taṃ vadanto vadāmi, tassa, tassa hi viññāṇassa nirodhena saheva apubbaṃ acarimaṃ etthetaṃ uparujjhati. Ettheva viññāṇanirodhe nirujjhati etaṃ, viññāṇanirodhā tassa nirodho hoti. Taṃ nātivattatīti vuttaṃ hoti.

1045. Ettāvatā ca “dukkhamassa mahabbhaya”nti iminā pakāsitaṃ dukkhasaccaṃ, “yāni sotānī”ti iminā samudayasaccaṃ paññāyete pidhiyyareti iminā maggasaccaṃ, “asesaṃ uparujjhatī”ti iminā nirodhasaccanti evaṃ cattāri saccāni sutvāpi ariyabhūmiṃ anadhigato puna sekhāsekhaṭṭhapaṭipadaṃ pucchanto “ye ca saṅkhātadhammāse”ti gāthamāha. Tattha saṅkhātadhammāni aniccādivasena parivīmaṃsitadhammā, arahataṃ etaṃ adhivacanaṃ. Sekhāti sīlādīni sikkhamānā avasesā ariyapuggalā. Puthūti bahū sattajanā. Tesāṃ me nipako iriyaṃ puṭṭho pabrūhīti tesāṃ me sekhāsekhaṇaṃ nipako paṇḍito tvaṃ puṭṭho paṭipattiṃ brūhīti.

1046. Athassa bhagavā yasmā sekkena kāmacchandanivaraṇaṃ ādiṃ katvā sabbakilesā pahātabbā eva, tasmā “kāmesū”ti upaḍḍhagāthāya sekhaṭṭhapaṭipadaṃ dasseti. Tassattho - vatthu “kāmesu” kilesakāmena nābhigijjheyya kāyaduccarītādayo ca manaso āvilabhāvakare dhamme pajahanto manasā nāvilo siyāti. Yasmā pana asekho aniccādivasena sabbasaṅkhārādīnaṃ paritullitattā kusalo sabbadhammesu kāyānupassanāsatiādīhi ca sato sakkāyadiṭṭhiādīnaṃ bhinnattā bhikkhubhāvaṃ patto ca hutvā sabbiriyāpathesu paribbajati, tasmā “kusalo”ti upaḍḍhagāthāya asekhapaṭipadaṃ dasseti. Sesāṃ sabbattha pākaṭameva.

Evam bhagavā arahattanikūṭena desanaṃ niṭṭhāpesi, desanāpariyosāne ajito arahatte patiṭṭhāsi saddhiṃ antevāsisahassena, aññesañca anekasahassānaṃ dhammacakkhuṃ udapādi. Saha arahattappattiyā ca āyasmato ajitassa antevāsisahassassa ca ajinajaṭṭhāvākacīrādīni antaradhāyimsu. Sabbeva iddhimayapattacīvaradharā, dvaṅgulakesā ehibhikkhū hutvā bhagavantaṃ namassamānā pañjalikā nisīdiṃsūti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya ajitasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Tissametteyyasuttavaṇṇanā

1047. Kodha santussitoti tissametteyyasuttaṃ. Kā uppatti? Sabbasuttānaṃ pucchāvasikā eva uppatti. Te hi brāhmaṇā “katāvakāsā pucchavho”ti bhagavatā pavāritattā attano attano saṃsayamaṃ pucchiṃsu. Puṭṭho puṭṭho ca tesamaṃ bhagavā byākāsi. Evamaṃ pucchāvasikānevetāni suttānīti veditabbāni.

Niṭṭhite pana ajitapañhe “kathaṃ lokaṃ avekkhantaṃ, maccurājā na passatī”ti evamaṃ mogharājā pucchitumaṃ ārabhi. Taṃ “na tāvassa indriyāni paripākaṃ gatānī”ti ñatvā bhagavā “tiṭṭha tvaṃ, mogharāja, añño pucchātū”ti paṭikkhipi. Tato tissametteyyo attano saṃsayamaṃ pucchanto “kodhā”ti gāthamāha. Tattha kodha santussitoti ko idha tuṭṭho. Iñjitāti taṇhādiṭṭhivipphanditāni. Ubhantamabhiññāyāti ubho ante abhijānitvā. Mantā na lippatīti paññāya na lippati.

1048-1049. Tassetamatthaṃ byākaronto bhagavā “kāmesū”ti gāthādvayamāha. Tattha kāmesu brahmacariyavāti kāmānimittaṃ brahmacariyavā, kāmesu ādīnavaṃ disvā maggabrahmacariyena samannāgatoti vuttaṃ hoti. Ettāvatā santusitaṃ dasseti, “vītataṇho”tiādīhi aniñjitaṃ. Tattha saṅkhāya nibbutoti aniccādivasena dhamme vīmaṃsitvā rāgādinibbānena nibbuto. Sesamaṃ tattha tattha vuttanayattā pākaṭameva.

Evamaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ayampi brāhmaṇo arahatte patiṭṭhāsi saddhiṃ antevāsisahassena, aññesañca anekasahassānaṃ dhammacakkhuṃ udapādi. Sesamaṃ pubbasadisamevāti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya tissametteyyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Puṇṇakasuttavaṇṇanā

1050. Anejanti puṇṇakasuttaṃ. Imampi purimanayeneva mogharājānaṃ paṭikkhipitvā vuttaṃ. Tattha mūladassāvinti akusalamūlādidassāviṃ. Isayoti isināmakā jaṭilā. Yaññanti deyyadhammaṃ. Akappayimsūti pariyesanti.

1051. Āsīsamānāti rūpādīni patthayamānā. Itthattanti itthabhāvañca patthayamānā, manussādibhāvaṃ icchantāti vuttaṃ hoti. Jaraṃ sitāti jaraṃ nissitā. Jarāmukhena cettha sabbavaṭṭadukkhamaṃ vuttaṃ. Tena vaṭṭadukkhanissitā tato aparimuccamānā eva kappayimsūti dīpeti.

1052. Kaccissu te bhagavā yaññapathe appamattā, atāruṃ jātīṇca jaraṇca mārisāti ettha yaññoyeva yaññapatho. Idam vuttaṃ hoti - kacci te yaññe appamattā hutvā yaññaṃ kappayantā vaṭṭadukkhamaṭariṃsūti.

1053. Āsīsantīti rūpapaṭilābhādayo patthenti. Thomayantīti “suyiṭṭhaṃ suci dinna”ntiādinā nayena yaññādīni pasamsanti. Abhijappantīti rūpādipaṭilābhāya vācam bhindanti. Juhantīti denti. Kāmābhijappanti paṭicca lābhanti rūpādipaṭilābhaṃ paṭicca punappunaṃ kāme eva abhijappanti, “aho vata amhākaṃ siyu”nti vadanti, taṇhaṇca tattha vaḍḍhentīti vuttaṃ hoti. Yājayogāti yāgādhimuttā. Bhavarāgarattāti evamimehi āsīsanādīhi bhavarāgeneva rattā, bhavarāgarattā vā hutvā etāni āsīsanādīni karontā nātarīṃsu jātīādivaṭṭadukkhamaṃ na uttarīṃsūti.

1054-1055. Athakocarāhīti atha idāni ko añño atārīti. Saṅkhāyāti ñāṇena vīmaṃsitvā. Paroparānīti parāni ca orāni ca, parattabhāvasakattabhāvādīni parāni ca orāni cāti vuttaṃ hoti. Vidhūmoti kāyaduccaritādidhūmavirahito. Anīghoti rāgādīghavirahito. Atāri soti so evarūpo arahā jātijaraṃ atāri. Sesamettha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ayampi brāhmaṇo arahatte paṭiṭṭhāsi saddhiṃ antevāsisaḥassena, aññesaṇca anekasatānaṃ dhammacakkhuṃ udapādi. Sesaṃ vuttasadisamevāti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya puṇṇakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Mettagūsuttaṇṇanā

1056. Pucchāmi tanti mettagusuttaṃ. Tattha maññaṃ tam vedagum bhāvitattanti “ayaṃ vedagū”ti ca “bhāvitatto”ti ca evaṃ tam maññaṃ.

1057. Apucchāsīti ettha a-iti padapūraṇamatte nipāto, pucchasicceva attho. Pavakkhāmi yathā pajānanti yathā pajānanto ācikkhati, evaṃ ācikkhissāmi. Upadhinidānā pabhavanti dukkhāti taṇhādiupadhinidānā jātīādidukkhavisesā pabhavanti.

1058. Evaṃ upadhinidānato pabhavantesu dukkhesu - yo ve avidvāti gāthā. Tattha pajānanti saṅkhāre aniccādivasena jānanto. Dukkhasa jātippabhavānupassīti vaṭṭadukkhassa jātikāraṇaṃ “upadhī”ti anupassanto.

1059. Sokapariddavañcāti sokaṇca paridevañca. Tathā hi te vidito esa dhammoti yathā yathā sattā jānanti, tathā tathā paññāpanavasena vidito esa dhammoti.

1060-1061. Kittayissāmi te dhammanti nibbānadhammaṃ nibbānagāminipaṭipadādhammaṇca te desayissāmi. Diṭṭhe dhammeti diṭṭhe dukkhādidhamme, imasmiṃyeva vā attabhāve. Anītiḥanti attapaccakkaṃ. Yaṃ veditvāti yaṃ dhammaṃ “sabbe saṅkhārā aniccā”tiādinā nayena sammāsanto veditvā. Tañcāhaṃ abhinandāmīti tam vuttapakāradhammajotakaṃ tava vacanaṃ ahaṃ patthayāmi. Dhammamuttamanti taṇca dhammamuttamaṃ abhinandāmīti.

1062. Uddhaṃ adho tiriyañcāpi majjheti ettha uddhanti anāgataddhā vuccati, adhoti atitaddhā, tiriyañcāpi majjheti paccuppannaddhā. Etesu nandīṇca nivesanaṇca, panujja viññāṇanti etesu uddhādīsu taṇhaṇca diṭṭhinivesanaṇca

abhisañkhāraviññāṇaṇca panudehi, panuditvā ca bhava na tiṭṭhe, evaṃ sante duvidhepi bhava na tiṭṭheyya. Evaṃ tāva panujjasaddassa panudehīti imasmiṃ atthavikappe sambandho, panuditvāti etasmiṃ pana atthavikappe bhava na tiṭṭheti ayameva sambandho. Etāni nandinivesanaviññāṇāni panuditvā duvidhepi bhava na tiṭṭheyyāti vuttaṃ hoti.

1063-1064. Etāni vinodetvā bhava atitṭhanto eso - evaṃvihārīti gāthā. Tattha idhevāti imasmiṃyeva sāsane, imasmiṃyeva vā attabhāve. Sukittitaṃ gotamanūpadhīkanti ettha anupadhikanti nibbānaṃ. Taṃ sandhāya bhagavantaṃ ālapanto āha - “sukittitaṃ gotamanūpadhīka”nti.

1065. Na kevalaṃ dukkhameva pahāsi - te cāpīti gāthā. Tattha aṭṭhitanti sakkaccaṃ, sadā vā. Taṃ taṃ namassāmīti tasmā taṃ namassāmi. Sameccāti upagantvā. Nāgāti bhagavantaṃ ālapanto āha.

1066. Idāni taṃ bhagavā “addhā hi bhagavā pahāsi dukkha”nti evaṃ tena brāhmaṇena viditopi attānaṃ anupanetvāva pahīnadukkhena puggalena ovaḍanto “yaṃ brāhmaṇa”nti gāthamāha. Tassattho - yaṃ tvaṃ abhijānanto “ayaṃ bāhitapāpattā brāhmaṇo, vedehi gatattā vedagū, kiñcanābhāvena akiñcano, kāmesu ca bhavesu ca asattattā kāmabhava asatto”ti jaññā jāneyyāsi. Addhā hi so imaṃ oghaṃ atāri, tiṇṇo ca pāraṃ akhilo akañkho.

1067. Kiñca bhiyyo - vidvā ca yoti gāthā. Tattha idhāti imasmiṃ sāsane, attabhāve vā. Visajjāti vossajjitvā. Sesaṃ sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca vuttasadiṣṭo eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya mettagūsavuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Dhotakasuttavaṇṇanā

1068-1069. Pucchāmi tanti dhotakasuttaṃ. Tattha vācābhikañkhāmīti vācaṃ abhikañkhāmi. Sikkhe nibbānamattanoti attano rāgādīnaṃ nibbānatthāya adhisīlādīni sikkheyya. Itoti mama mukhato.

1070. Evaṃ vutte attamana dhotako bhagavantaṃ abhitthavamāno kathaṃkathāpamokkhaṃ yācanto “passāmaha”nti gāthamāha. Tattha passāmahaṃ devamanussaloketi passāmi ahaṃ devamanussaloke. Taṃ taṃ namassāmīti taṃ evarūpaṃ namassāmi. Pamuccāti pamocehi.

1071. Athassa bhagavā attādhīnameva kathaṃkathāpamokkhaṃ oghataraṇamukhena dassento “nāha”nti gāthamāha. Tattha nāhaṃ sahissāmīti ahaṃ na sahissāmi na sakkhissāmi, na vāyamissāmīti vuttaṃ hoti. Pamocanāyāti pamācetum. Kathaṃkathinti sakañkhaṃ. Taresīti tareyyāsi.

1072-1075. Evaṃ vutte attamanataro dhotako bhagavantaṃ abhitthavamāno anusāsaniṃ yācanto “anusāsa brahme”ti gāthamāha. Tattha brahmāti seṭṭhavadacanametam. Tena bhagavantaṃ āmantayamāno āha - “anusāsa brahme”ti. Vivekadhammanti sabbasañkhāravivekanibbānadhammaṃ. Abyāpajjamānoti nānappakārataṃ anāpajjamāno. Idheva santoti idheva samāno. Asitoti anissito. Ito

parā dve gāthā mettagusutte vuttanayā eva. Kevalañhi tattha dhammaṃ, idha santinti ayaṃ viseso. Tatiyagāthāyapi pubbaḍḍhaṃ tattha vutanayameva aparaddhe saṅgoti sajjanatṭhānaṃ, laggananti vuttaṃ hoti. Sesam sabbattha pākaṭameva.

Evam bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca vuttasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya dhotakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Upasīvasuttavaṇṇanā

1076. Eko ahanti upasīvasuttaṃ. Tattha mahantamoghanti mahantaṃ oghaṃ. Anissitoti puggalaṃ vā dhammaṃ vā anissito. No visahāmīti na sakkomi. Ārammaṇanti nissayaṃ. Yaṃ nissitoti yaṃ puggalaṃ vā dhammaṃ vā nissito.

1077. Idāni yasmā so brāhmaṇo ākiñcaññāyatanaḥ bhī tañca santampi nissayaṃ na jānāti, tenassa bhagavā tañca nissayaṃ uttari ca niyyānapathaṃ dassento “ākiñcañña”nti gāthamāha. Tattha pekkhamānoti taṃ ākiñcaññāyatanaṃ samāpattiṃ sato samāpajjitvā vuṭṭhahitvā ca aniccādivasena passamāno. Natthīti nissāyāti taṃ “natthi kiñcī”ti pavattasamāpattiṃ ārammaṇaṃ katvā. Tarassu oghanti tato pabhuti pavattāya vipassanāya yathānurūpaṃ catubbidhampi oghaṃ tarassu. Kathāhīti kathaṃkathāhi. Taṇhakkhayaṃ nattamahābhīpassāti rattindivaṃ nibbānaṃ vibhūtaṃ katvā passa. Etenassa diṭṭhadhammasukhavihāraṃ katheti.

1078-1079. Idāni “kāme pahāyā”ti sutvā vikkhambhanavasena attanā pahīne kāme sampassamāno “sabbesū”ti gāthamāha. Tattha hitvā maññanti aññaṃ tato heṭṭhā chabbidhampi samāpattiṃ hitvā. Saññāvimokkhe parameti sattaṃ saññāvimokkhesu uttame ākiñcaññāyatane. Tiṭṭhe nu so tattha anānuyāyīti so puggalo tattha ākiñcaññāyatanaḥ brahmaloke avigacchamāno tiṭṭheyya nūti pucchati. Athassa bhagavā saṭṭhikappasahassamattaṃ yeva ṭhānaṃ anujānanto tatiyagāthamāha.

1080. Evam tassa tattha ṭhānaṃ sutvā idānissa sassatucchedabhāvaṃ pucchanto “tiṭṭhe ce”ti gāthamāha. Tattha pūgampi vassānanti anekasaṅkhyampi vassānaṃ, gaṇarāsinti attho. “Pūgampi vassānī”tipi pāṭho, tattha vibhattibiyattayena sāmivacanassa paccattavacanāṃ kattabbaṃ, pūganti vā etassa bahūnīti attho vattabbo. “Pūgānī”ti vāpi paṭhanti, purimapaṭṭhoyeva sabbasundaro. Tattheva so sīti siyā vimuttoti so puggalo tatthevākiñcaññāyatane nānādukkhehi vimutto sītibhāvappatto bhavēyya, nibbānappatto sassato hutvā tiṭṭheyyāti adhippāyo. Cavetha viññāṇaṃ tathāvidhassāti udāhu tathāvidhassa viññāṇaṃ anupādāya parinibbāyēyyāti ucchedaṃ pucchati, paṭisandhiggahaṇatthaṃ vāpi bhavēyyāti paṭisandhimpi tassa pucchati.

1081. Athassa bhagavā ucchedasassataṃ anupagamma tattha uppannassa ariyasāvakassa anupādāya parinibbānaṃ dassento “accī yathā”ti gāthamāha. Tattha atthaṃ paletīti atthaṃ gacchati. Na upeti saṅkhanti “asukāṃ nāma disaṃ gato”ti vohāraṃ na gacchati. Evam munī nāmakāyā vimuttoti evam tattha uppanno sekkhamuni pakatīyā pubbeva rūpakāyā vimutto tattha catutthamaggaṃ nibbattetvā dhammakāyassa pariññātattā puna nāmakāyāpi vimutto ubhatobhāgavimutto khīṇāsavo hutvā anupādāparinibbānaṃ saṅkhātāṃ atthaṃ paleti, na upeti saṅkhaṃ “khattīyo vā brāhmaṇo vā”ti evamādikaṃ.

1082. Idāni “atthaṃ paletī”ti sutvā tassa yoniso atthaṃ asallakkhento “atthaṅgato so”ti gāthamāha. Tassattho - so atthaṅgato udāhu natthi, udāhu ve sassatiyā sassatabhāvena arogo avipariṇāmadhammo soti evaṃ taṃ me munī sādhu viyākarohi. Kiṃ kāraṇaṃ? Tathā hi te vidito esa dhammoti.

1083. Athassa bhagavā tathā avattabbataṃ dassento “atthaṅgatassā”ti gāthamāha. Tattha atthaṅgatassāti anupādāparinibbutassa. Na pamāṇamatthīti rūpādippamāṇaṃ natthi. Yena naṃ vajjunti yena rāgādinā naṃ vadeyyuṃ. Sabbesu dhammesūti sabbesu khandhādidhammesu. Sesam sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imaṃ suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca vuttasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya upasīvasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Nandasuttavaṇṇanā

1084-1085. Santi loketi nandasuttaṃ. Tattha paṭhamagāthāya attho - loke khattiyādayo janā ājīvakaniṅgaṇṭhādike sandhāya “santi munayo”ti vadanti, tayidaṃ kathaṃsūti kiṃ nu kho te samāpattiññādinā ñāṇena uppannattā ñāṇūpapannaṃ nō muniṃ vadanti, evaṃvidhaṃ nu vadanti, udāhu ve nānappakārakena lūkhajīvitasāṅkhātena jīvitenuṇṇapannanti athassa bhagavā tadubhayaṃ paṭikkhipitvā muniṃ dassento “na diṭṭhiyā”ti gāthamāha.

1086-1087. Idāni “diṭṭhādīhi suddhī”ti vadantānaṃ vāde kaṅkhāpahānatthaṃ “ye kecime”ti pucchati. Tattha anekarūpenāti kotūhalamaṅgalādinā. Tattha yatā carantāti tattha sakāya diṭṭhiyā guttā viharantā. Athassa tathā suddhiabhāvaṃ dīpento bhagavā dutiyaṃ gāthamāha.

1088-1090. Evaṃ “nātarimsū”ti sutvā idāni yo atari, taṃ sotukāmo “ye kecime”ti pucchati. Athassa bhagavā oghatiṇṇamukhena jātijarātiṇṇe dassento tatiyaṃ gāthamāha. Tattha nivutāti ovuṭā pariyonaddhā. Yesīdhāti yesu idha. Ettha ca su-iti nipātamattaṃ. Taṇhaṃ pariññāyāti tīhi pariññāhi taṇhaṃ parijānitvā. Sesam sabbattha pubbe vuttanayattā pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā arahattanikūṭeneva desanaṃ niṭṭhāpesi, desanāpariyosāne pana nando bhagavato bhāsitaṃ abhinandamāno “etābhinandāmī”ti gāthamāha. Idhāpi ca pubbe vuttasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya nandasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Hemakasuttavaṇṇanā

1091-1094. Ye me pubbeti hemakasuttaṃ. Tattha ye me pubbe viyākaṃsūti ye bāvariādayo pubbe mayhaṃ sakaṃ laddhiṃ viyākaṃsu. Huraṃ gotamasāsanāti gotamasāsanā pubbataraṃ. Sabbam taṃ takkavaḍḍhananti sabbam taṃ kāmavitakkādivaḍḍhanaṃ. Taṇhānigghātananti taṇhāvināsaṇaṃ. Athassa bhagavā taṃ dhammaṃ ācikkhanto “idhā”ti gāthādvayamāha. Tattha etadaññāya ye satāti etaṃ nibbānapadamaccutaṃ “sabbe saṅkhārā aniccā”tiādinā nayena vipassantā

anupubbena jānitvā ye kāyānupassanāsatiādīhi satā. Diṭṭhadhammābhiniibbutāti viditadhammattā, diṭṭhadhammattā, rāgādinibbānena ca abhiniibbutā. Sesam sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca pubbasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya hemakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Todeyyasuttavaṇṇanā

1095. Yasmiṃ kāmāti todeyyasuttaṃ. Tattha vimokkho tassa kīdisoti tassa kīdiso vimokkho icchitabboti pucchati. Idāni tassa aññavimokkhābhāvaṃ dassento bhagavā dutiyaṃ gāthamāha. Tattha vimokkho tassa nāparoti tassa añño vimokkho natthi.

1097-1098. Evaṃ “taṇhakkhaya eva vimokkho”ti vuttepi tamatthaṃ asallakkhento “nirāsaso so uda āsasāno”ti puna pucchati. Tattha uda paññakappīti udāhu samāpattiñāṇādinā ñāṇena taṇhākappaṃ vā diṭṭhikappaṃ vā kappayati. Athassa bhagavā taṃ ācikkhanto dutiyaṃ gāthamāha. Tattha kāmabhaveti kāme ca bhava ca. Sesam sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca pubbasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya todeyyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Kappasuttavaṇṇanā

1099. Majjhe sarasminti kappasuttaṃ. Tattha majjhe sarasminti purimapacchimakoṭipaññābhāvato majjhabhūte saṃsāreti vuttaṃ hoti. Tiṭṭhatanti tiṭṭhamānānaṃ. Yathāyidaṃ nāparaṃ siyāti yathā idaṃ dukkhaṃ puna na bhaveyya.

1101-1102. Athassa bhagavā tamatthaṃ byākaronto tisso gāthāyo abhāsi. Tattha akiñcananti kiñcanapaṭipakkhaṃ. Anādānanti ādānapaṭipakkhaṃ, kiñcanādānavūpasamanti vuttaṃ hoti. Anāparanti aparapaṭibhāgadīpavirahitaṃ, seṭṭhanti vuttaṃ hoti. Na te mārassa paddhagūti te mārassa paddhacarā paricārakā sissā na honti. Sesam sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi desanāpariyosāne ca pubbasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya kappasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

11. Jatukaṇṇisuttavaṇṇanā

1103-1104. Sutvānahanti jatukaṇṇisuttaṃ. Tattha sutvānaṃ vīramakāmakāminti ahaṃ “itipi so bhagavā”tiādīnaṃ nayena vīraṃ kāmānaṃ akāmanato akāmakāmiṃ buddhaṃ sutvā. Akāmamāgamanti nikkāmaṃ bhagavantaṃ pucchituṃ āgatomhi. Sahajanettāti sahajātasabbaññaññācakkhu. Yathātacchanti yathātathaṃ. Brūhi

meti puna yācanto bhaṇati. Yācanto hi saḥassakkhattumpi bhaṇeyya, ko pana vādo dvikkhattuṃ. Tejī tejasāti tejena samannāgato tejasā abhibhuyya. Yamahaṃ vijaññaṃ jātijarāya idha vippahānanti yamahaṃ jātijarānaṃ pahānabhūtaṃ dhammaṃ idheva jāneyyaṃ.

1105-1107. Athassa bhagavā taṃ dhammamācikkhanto tisso gāthāyo abhāsi. Tattha nekkhammaṃ daṭṭhu khematoti nibbānañca nibbānagāminiñca paṭipadaṃ “khema”nti disvā. Uggahitanti taṇhādiṭṭhivasena gahitaṃ. Nirattaṃ vāti nirassitabbaṃ vā, muñcitabbanti vuttaṃ hoti. Mā te vijjithhāti mā te ahosi. Kiñcananti rāgādikiñcanaṃ vāpi te mā vijjiththa. Pubbeti atīte saṅkhāre ārabba uppannakilesā. Brāhmaṇāti bhagavā jatukaṇṇiṃ ālapati. Sesam sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca pubbasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya jatukaṇṇisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

12. Bhadrāvudhasuttavaṇṇanā

1108-1109. Okañjahanti bhadrāvudhasuttaṃ. Tattha okañjahanti ālayaṃ jahaṃ. Taṇhacchidanti chataṇhākāyacchidaṃ. Anejanti lokadhammesu nikkampaṃ. Nandiñjahanti anāgatarūpādipatthanājahaṃ. Ekā eva hi taṇhā thutivasena idha nānappakārato vuttā. Kappañjahanti duvidhakappajahaṃ. Abhiyāceti ativiya yācāmi. Sutvāna nāgassa apanamissantī itoti nāgassa tava bhagavā vacanaṃ sutvā ito pāsāṇakacetiyato bahū janā pakkamissantīti adhippāyo. Janapadehi saṅgatāti aṅgādīhi janapadehi idha samāgatā. Viyākarohīti dhammaṃ desehi.

1110. Athassa āsayānulomena dhammaṃ desento bhagavā dve gāthāyo abhāsi. Tattha ādānataṇhanti rūpādīnaṃ ādāyikaṃ gahaṇataṇhaṃ, taṇhupādānanti vuttaṃ hoti. Yaṃ yañhi lokasmimupādiyaṇtīti etesu uddhādibhededu yaṃ yaṃ gaṇhanti. Teneva māro anveti jantuntī teneva upādānapaccayanibbattakammābhisaṅkhāranibbattavasena paṭisandhikkhandhamāro taṃ sattaṃ anugacchati.

1111. Tasmā pajānanti tasmā etamādīnavaṃ aniccādivasena vā saṅkhāre jānanto. Ādānasatte iti pekkhamāno, paṇaṃ imaṃ maccudheyye visattanti ādātabbaṭṭhena ādānesu rūpādīsu satte sabbaloke imaṃ paṇaṃ maccudheyye laggaṃ pekkhamāno. Ādānasatte vā ādānābhiniṇṇiṭṭhe puggale ādānasaṅgahetuñca imaṃ paṇaṃ maccudheyye laggaṃ tato vītikkamituṃ asamatthaṃ iti pekkhamāno kiñcanaṃ sabbaloke na uppādiyethāti sesam sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca pubbasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya bhadrāvudhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

13. Udayasuttavaṇṇanā

1112-1113. Jhāyinti udayasuttaṃ. Tattha aññāvimokkhanti paññānubhāvanijjhātaṃ vimokkhaṃ pucchati. Atha bhagavā yasmā udayo catutthajjhānalābhī, tasmāssa paṭiladdhajjhānavasena nānappakārato aññāvimokkhaṃ dassento gāthādvayamāha. Tattha pahānaṃ kāmaccchandānanti yamidaṃ paṭhamajjhānaṃ nibbattentassa kāmaccchandappahānaṃ, tampi aññāvimokkhaṃ pabrūmi. Evaṃ sabbapadāni yojetabbāni.

1114. Upekkhāsatisaṃsuddhanti catutthajjhānaupekkhāsatihi saṃsuddhaṃ. Dhammatakkapurejavanti iminā tasmīṃ catutthajjhānavimokkhe ṭhatvā jhānaṅgāni vipassitvā adhigataṃ arahattavimokkhaṃ vadati. Arahattavimokkhassa hi maggasampayuttasammāsaṅkappādibhedo dhammatakkopurejava hoti. Tenāha - “dhammatakkapurejava”nti. Avijjāya pabhedananti etameva ca aññāvimokkhaṃ avijjāpabhedanasāṅkhātaṃ nibbānaṃ nissāya jātattā kāraṇopacārena “avijjāya pabhedana”nti pabrūmīti.

1115-1116. Evaṃ avijjāpabhedanavacanena vuttaṃ nibbānaṃ sutvā “taṃ kissa vippahānena vuccatī”ti pucchanto “kiṃsu saṃyojano”ti gāthamāha. Tattha kiṃsu saṃyojanoti kiṃ saṃyojano. Vicāraṇanti vicaraṇakāraṇaṃ. Kissassa vippahānenāti kiṃ nāmakassa assa dhammassa vippahānena. Athassa bhagavā tamatthaṃ byākaronto “nandisaṃyojano”ti gāthamāha. Tattha vitakkassāti kāmavitakkādiko vitakko assa.

1117-1118. Idāni tassa nibbānassa maggaṃ pucchanto “kathaṃ satassā”ti gāthamāha. Tattha viññānanti abhisāṅkhāraviññānaṃ. Athassa maggaṃ kathento bhagavā “ajjhatañcā”ti gāthamāha. Tattha evaṃ satassāti evaṃ satassa sampajānassa. Sesāṃ sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca pubbasadiso eva dhammābhisamayā ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya udayasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

14. Posālasuttavaṇṇanā

1119-1120. Yo atītanti posālasuttaṃ. Tattha yo atītaṃ ādisatīti yo bhagavā attano ca paresaṅca “ekampi jāti”ntiādibhedaṃ atītaṃ ādisati. Vibhūtarūpasaññissāti samatikkantarūpasaññissa. Sabbakāyappahāyinoṭi tadanāgavikkhambhanavasena sabbarūpakāyappahāyino, pahīnarūpabhavapaṭisandhikassāti adhippāyo. Natthi kiñcīti passatoti viññāṇābhāvavipassanena “natthi kiñcī”ti passato, ākiñcaññāyatanaṅgalābhinoṭi vuttaṃ hoti. Ñānaṃ sakkānupucchāmīti sakkāti bhagavantaṃ ālapanto āha. Tassa puggalassa ñānaṃ pucchāmi, kīdisaṃ pucchitabbanti. Kathaṃ neyyoti kathaṃ so netabbo, kathamassa uttariñānaṃ uppādetabbanti.

1121. Athassa bhagavā tādise puggale attano appaṭihataññātaṃ pakāsetvā taṃ ñānaṃ byākātuṃ gāthādvayamāha. Tattha viññāṇaṭṭhitiyo sabbā, abhijānaṃ tathāgatoti abhisāṅkhāravasena catasso paṭisandhivasena sattāti evaṃ sabbā viññāṇaṭṭhitiyo abhijānanto tathāgato. Tiṭṭhantaṃ jānātīti kammābhisāṅkhāravasena tiṭṭhantaṃ etaṃ puggalaṃ jānāti “āyatiṃ ayaṃ evaṃgatiko bhavissatī”ti. Vimuttanti ākiñcaññāyatanādīsu adhimuttaṃ.

Tapparāyaṇanti tammayaṃ.

1122. Ākiñcaññasambhavaṃ ñatvāti ākiñcaññāyatanañjanakaṃ kammābhisaṅkhāraṃ ñatvā “kinti palibodho aya”nti. Nandī saṃyojanaṃ itīti yā ca tattha arūparāgasāṅkhātā nandī, tañca saṃyojanaṃ iti ñatvā. Tato tattha vipassatīti tato ākiñcaññāyatanañjanasamāpattito vuṭṭhahitvā taṃ samāpattiṃ aniccādivasena vipassati. Etaṃ ñāṇaṃ tathaṃ tassāti etaṃ tassa puggalassa evaṃ vipassato anukkameneva uppannaṃ arahattañāṇaṃ aviparītaṃ. Vusīmatoti vusitavantassa. Sesam sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca pubbasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya posālasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

15. Mogharājasuttavaṇṇanā

1123. Dvāhaṃ sakkanti mogharājasuttaṃ. Tattha dvāhanti dve vāre ahaṃ. So hi pubbe ajitasuttassa ca tissametteyyasuttassa ca avasāne dvikkhattuṃ bhagavantaṃ pucchi. Bhagavā panassa indriyaparipākaṃ āgamayamāno na byākāsi. Tenāha - “dvāhaṃ sakkaṃ apucchissa”nti. Yāvataṭṭhiyañca devīsi, byākarotīti me sutanti yāvataṭṭhiyañca sahadhammikaṃ puṭṭho visuddhidevabhūto isi bhagavā sammāsambuddho byākarotīti evaṃ me suttaṃ. Godhāvarītīreya kira so evamassosi. Tenāha - “byākarotīti me suta”nti.

1124. Ayaṃ lokoti manussaloko. Paro lokoti taṃ ṭhapetvā avaseso. Sadevakoti brahmalokaṃ ṭhapetvā avaseso upapattidevasammutidevayutto, “brahmaloko sadevako”ti etaṃ vā “sadevake loke”tiādinayanidassanamattaṃ, tena sabbopi tathāvuttappakāro loko veditabbo.

1125. Evaṃ abhikkantadassāvinti evaṃ aggadassāvīṃ, sadevakassa lokassa ajjhāsayādhimuttigatiparāyaṇādīni passituṃ samatthanti dasseti.

1126. Suññato lokaṃ avekkhassūti avasiyapavattasallakkhaṇavasena vā tucchasaṅkhārasamanupassanāvasena vāti dvīhi kāraṇehi suññato lokaṃ passa. Attānuditṭhiṃ ūhaccāti sakkāyaditṭhiṃ uddharitvā. Sesam sabbattha pākaṭameva.

Evaṃ bhagavā imampi suttaṃ arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca vuttasadiso eva dhammābhisamayo ahoṣīti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya mogharājasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

16. Piṅgiyasuttavaṇṇanā

1127. Jiṇṇohamasmiṃ piṅgiyasuttaṃ. Tattha jiṇṇohamasmi abalo vītavaṇṇoti so kira brāhmaṇo jarābhibhūto vīsavassasatiko jātiyā, dubbalo ca “idha padaṃ karissāmī”ti aññattheva karoti, vīnaṭṭhapurimacchavivaṇṇo ca. Tenāha - “jiṇṇohamasmi abalo vītavaṇṇo”ti. Māhaṃ nassaṃ momuho antarāvāti māhaṃ tuyhaṃ dhammaṃ asacchikatvā antarāyeva avidvā hutvā anassim. Jātijarāya idha vippahānanti idheva tava pādāmūle pāsāṇake vā cetiya jātijarāya vippahānaṃ nibbānadhammaṃ

yamahaṃ vijaññaṃ, taṃ me ācikkha.

1128. Idāni yasmā piṅgiyo kāye sāpekkhatāya “jiṇṇohamasmi”ti gāthamāha tenassa bhagavā kāye sinehappahānatthaṃ “disvāna rūpesu vihaññaṃāne”ti gāthamāha. Tattha rūpesūti rūpahetu rūpapaccayā. Vihaññaṃāneti kammakāraṇādīhi upahaññaṃāne. Ruppanti rūpesūti cakkhurogādīhi ca rūpahetuyeva janā ruppanti bādhiyanti.

1129-1130. Evaṃ bhagavatā yāva arahattaṃ tāva kathitaṃ paṭipattiṃ sutvāpi piṅgiyo jarādubbalatāya visesaṃ anadhigantvāva puna “disā catasso”ti imāya gāthāya bhagavantaṃ thomento desanaṃ yācati. Athassa bhagavā punapi yāva arahattaṃ, tāva paṭipadaṃ dassento “taṇhāhipanne”ti gāthamāha. Sesam sabbattha pākaṭameva.

Imampi suttaṃ bhagavā arahattanikūṭeneva desesi. Desanāpariyosāne ca piṅgiyo anāgāmiphale patiṭṭhāsi. So kira antarantarā cintesi - “evaṃ vicitrapaṭibhānaṃ nāma desanaṃ na labhi mayhaṃ mātulo bāvarī savanāyā”ti. Tena sinehavikkhepena arahattaṃ pāpuṇituṃ nāsakkihi. Antevāsino panassa sahasajaṭilā arahattaṃ pāpuṇiṃsu. Sabbeva iddhimayapattacīvaradharā ehibhikkhavo ahesunti.

Paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya piṅgiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Pārāyanatthutigāthāvaṇṇanā

Ito paraṃ saṅgītikārā desanaṃ thomentā “idamavoca bhagavā”tiādimāhaṃsu. Tattha idamavocāti idaṃ parāyanaṃ avoca. Paricāraṇasojasānanti bāvarissa paricāraṇena piṅgiyena saha sojasannaṃ buddhassa vā bhagavato paricāraṇānaṃ sojasannanti paricāraṇasojasannaṃ. Te eva ca brāhmaṇā. Tattha sojasaparisā pana purato ca pacchato ca vāmapassato ca dakkhiṇapassato ca cha cha yojanāni nisinnā ujukena dvādasayojanikā ahosi. Ajjhiṭṭhoti yācito atthamaññaṃyāti pālīatthamaññaṃyāti. Dhammamaññaṃyāti pālīmaññaṃyāti. Pārāyananti evaṃ imassa dhammapariyāyassa adhivacanaṃ āropetvā tesam brāhmaṇānaṃ nāmāni kittayantā “ajito tissametteyyo...pe... buddhaseṭṭhaṃ upāgamu”nti āhaṃsu.

1131-1137. Tattha sampannacaraṇanti nibbānapadaṭṭhānabhūtena pātimokkhasīlādīni sampannaṃ. Isinti mahesiṃ. Sesam pākaṭameva. Tato paraṃ brahmacariyamacarīṃsūti maggabrahmacariyaṃ acarīṃsu. Tasmā pārāyananti tassa pārābhūtaṃ nibbānaṃ ayananti vuttaṃ hoti.

Pārāyanānugītigāthāvaṇṇanā

1138. Pārāyanamanugāyissanti assa ayaṃ sambandho - bhagavatā hi pārāyane desite sojasasahassā jaṭilā arahattaṃ pāpuṇiṃsu, avasesānaṃ cūddasakoṭisaṅkhānaṃ devamanussānaṃ dhammābhisamayo ahosi. Vuttaṇhetam porāṇehi -

“Tato pāsāṇake ramme, pārāyanasamāgame;
Amataṃ pāpayī buddho, cūddasa pāṇakoṭīyo”ti.

Niṭṭhitāya pana dhammadesanāya tato tato āgatā manussā bhagavato ānubhāvena attano attano gāmanigamādīsveva pāturaheṣuṃ. Bhagavāpi sāvatthimeva agamāsi

paricārakasoḷasādīhi anekehi bhikkhusahassemi parivuto. Tattha piṅgiyo bhagavantam vanditvā āha - “gacchāmaham, bhante, bāvarissa buddhuppādam āroceṭum, paṭissutañhi tassa mayā”ti. Atha bhagavatā anuññāto ñāḍagamaneneva godhāvarītīram gantvā pādagananena assamābhimukho agamāsi. Tamenam bāvarī brāhmaṇo maggam olokento nisinno dūratova khārijaṭṭhādivirahitam bhikkhuvesena āgacchantam disvā “buddho loke uppanno”ti niṭṭham agamāsi. Sampattañcāpi nam pucchi - “kiṃ, piṅgiya, buddho loke uppanno”ti. “Āma, brāhmaṇa, uppanno, pāsāṇake cetiye nisinno amhākaṃ dhammam desesi, tamaham tuyham desessāmī”ti. Tato bāvarī mahatā sakkārena sapaṇiso tam pūjetvā āsanam paññāpesi. Tattha nisīditvā piṅgiyo “pārāyanamanugāyissa”ntiādimāha.

Tattha anugāyissanti bhagavatā gītam anugāyissam. Yathāddakkhīti yathā sāmam saccābhisambodhena asādhāraṇaññena ca addakkhi. Nikkāmoti pahīnakāmo. “Nikkamo”tipi pāṭho, vīriyavāti attho nikkhanto vā akusalapakkhā. Nibbanoti kilesavanavirahito, taṇhāvirahito eva vā. Kissa hetu musā bhaṇeti yehi kilesehi musā bhaṇeyya, ete tassa pahīnāti dasseti. Etena brāhmaṇassa savane ussāham janeti.

1139-1141. Vaṇṇūpasāñhitanti guṇūpasāñhitam. Saccavhayoti “buddho”ti sacceneva avhānena nāmena yutto. Brahmeti tam brāhmaṇam ālapati. Kubbanakanti parittavanam. Bahupphalam kānanamāvaseyyāti anekaphalādivikatibharitam kānanam āgamma vaseyya. Appadasseti bāvaripabhutike parittapaññe. Mahodadhinti anotattādiṃ mahantam udakarāsiṃ.

1142-1144. Yeme pubbeti ye ime pubbe. Tamanudāsinoti tamonudo āsino. Bhūripaṇñānoti ñāḍadhajo. Bhūrimedhasoti vipulapañño. Sandiṭṭhikamakālikanti sāmam passitabbaphalam, na ca kālantare pattabbaphalam. Anītikanti kilesaīvirahitam.

1145-1150. Atha nam bāvarī āha “kiṃ nu tamhā”ti dve gāthā. Tato piṅgiyo bhagavato santikā avippavāsameva dīpento “nāham tamhā”tiādimāha. Passāmi nam manasā cakkhunāvāti tam buddham aham cakkhunā viya manasā passāmi. Namassamāno vivasemi rattinti namassamānova rattim atināmemi. Tena teneva natoti yena disābhāgena buddho, tena tenevāhampi nato tanninno tapponoti dasseti.

1151. Dubbalathāmakassāti appathāmakassa, atha vā dubbalassa dutthāmakassa ca balavīriyahīnassāti vuttam hoti. Teneva kāyo na paletīti teneva dubbalathāmakattena kāyo na gacchati, yena vā buddho, tena na gacchati. “Na paretī”tipi pāṭho, so evattho. Tatthāti buddhassa santike. Saṅkappayantāyāti saṅkappagananena. Tena yuttoti yena buddho, tena yutto payutto anuyuttoti dasseti.

1152. Paṇke sayānoti kāmakaddame sayamāno. Dīpā dīpam upaplavinti satthārādito satthārādiṃ abhigacchiṃ. Athaddasāsiṃ sambuddhanti soham evam duddiṭṭhiṃ gahetvā anvāhiṇḍanto atha pāsāṇake cetiye buddhamaddakkhiṃ.

1153. Imissā gāthāya avasāne piṅgiyassa ca bāvarissa ca indriyaparipākam viditvā bhagavā sāvatthiyam ṭhitoyeva suvaṇṇobhāsam muñci. Piṅgiyo bāvarissa buddhaguṇe vaṇṇayanto nisinno eva tam obhāsam disvā “kiṃ ida”nti vilokento bhagavantam attano purato ṭhitam viya disvā bāvaribrāhmaṇassa “buddho āgato”ti ārocesi, brāhmaṇo utthāyāsana añjalim paggahetvā atthāsi. Bhagavāpi obhāsam pharitvā brāhmaṇassa attānam dassento ubhinnaṃ sappāyam viditvā piṅgiyameva ālapamāno “yathā ahū vakkalī”ti imam gāthamabhāsi.

Tassattho - yathā vakkalittthero saddhādhimutto ahosi, saddhādhurena ca arahattaṃ pāpuṇi. Yathā ca soḷasannaṃ eko bhadrāvudho nāma yathā ca āḷavi gotamo, evameva tvampi pamuñcassu saddhaṃ. Tato saddhāya adhimuccanto “sabbe saṅkhārā aniccā”tiādinā nayena vipassanaṃ ārabhitvā maccudheyyassa pāraṃ nibbānaṃ gamissasīti arahattanikūṭeneva desanaṃ niṭṭhāpesi. Desanāpariyosāne piṅgiyo arahatte bāvarī anāgāmiphale patitṭhahi. Bāvaribrāhmaṇassa sissā pana pañcasatā sotāpannā ahesuṃ.

1154-1155. Idāni piṅgiyo attano pasādaṃ pavedento “esa bhiyyo”tiādimāha. Tattha paṭibhānavāti paṭibhānapaṭisambhidāya upeto. Adhideve abhiññāyāti adhidevakare dhamme ñatvā. Parovaranti hīnapaṇītaṃ, attano ca parassa ca adhidevattakaraṃ sabbaṃ dhammajātaṃ vedīti vuttaṃ hoti. Kaṅkhīnaṃ paṭijānanti kaṅkhīnaṃyeva satam “nikkaṅkhamhā”ti paṭijānantānaṃ.

1156. Asaṃhīranti rāgādīhi asaṃhāriyaṃ. Asaṃkuppanti akuppaṃ avipariṇāmadhammaṃ. Dvīhipi padehi nibbānaṃ bhaṇati. Addhā gamissāmīti ekaṃseneva taṃ anupādisesaṃ nibbānadhātuṃ gamissāmi. Na mettha kaṅkhāti natthi me ettha nibbāne kaṅkhā. Evaṃ maṃ dhārehi adhimuttacittanti piṅgiyo “evameva tvampi pamuñcassu saddha”nti. Iminā bhagavato ovādena attani saddhaṃ uppādetvā saddhādhureneva ca vimuñcitvā taṃ saddhādhimuttataṃ pakāsento bhagavantaṃ āha - “evaṃ maṃ dhārehi adhimuttacitta”nti. Ayamettha adhippāyo “yathā maṃ tvaṃ avaca, evameva adhimuttaṃ dhārehī”ti.

Iti paramatthajotikāya khuddaka-aṭṭhakathāya

Suttanipāta-aṭṭhakathāya soḷasabrāhmaṇasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito ca pañcamo vaggo atthavaṇṇanānayato, nāmenapārāyanavaggoti.

Nigamanakathā

Ettāvatā ca yaṃ vuttaṃ -

“Uttamaṃ vandaneyyānaṃ, vanditvā ratanattayaṃ;
Yo khuddakanikāyamhi, khuddācārappahāyinā.

“Desito lokanāthena, lokanittaraṇesinā;
Tassa suttanipātassa, karissāmatthavaṇṇana”nti.

Ettha uragavaggādipañcavaggasaṅgahitassa uragasuttādisattatisuttappabhedassa suttanipātassa atthavaṇṇanā katā hoti. Tenetaṃ vuccati -

“Imaṃ suttanipātassa, karontenatthavaṇṇanaṃ;
Saddhammaṭṭhitikāmena, yaṃ pattaṃ kusalaṃ mayā.

“Tassānubhāvato khippaṃ, dhamme ariyappavedite;
Vuḍḍhiṃ virūḷhiṃ vepullaṃ, pāpuṇātu ayaṃ jano”ti.

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyappaṭimaṇḍitena
sīlācārājjavamaddavādiguṇasamudayasamuditena
sakasamayasaṃsāraṇāntaragahanajjhogāhaṇasamatthena
paññāveyyattiyasamannāgatena tipīṭakapariyattippabhede sātṭhakathe satthusāsane

appaṭihataññāppabhāvena mahāveyyākaraṇena
karaṇasampattijanitasukhaviniggatamadhuṛodāravacanālāvaṇṇayuttana
yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā
chaḷabhiññāpaṭisambhidādippabhedaguṇapaṭimaṇḍite uttarimanussadhamme
suppatiṭṭhitabuddhīnaṃ theravaṃsappadīpānaṃ therānaṃ mahāvihāravāsīnaṃ
vaṃsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā buddhaghosoti garūhi
gahitanāmadheyyena therena katā ayaṃ paramatthajotikā nāma suttanipāta-
aṭṭhakathā -

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṃ, lokanittaraṇesinaṃ;
Dassenti kulaputtānaṃ, nayaṃ paññāvisuddhiyā.

Yāva buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino;
Lokamhi lokajetṭhassa, pavattati mahesinoti.

Suttanipāta-atthavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 05. Σχόλια για την ανθολογία ομιλιών. 5. Το κεφάλαιο για την οδό προς το υπερπέραν έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org